

Čtení odborných textů na cestě k odbornému psaní

Předmět ISKB04 Psaní odborných textů

Čtenářská gramotnost a VŠ

Oborný text – celistvý, uzavřený, spojitý útvar znakové povahy, který je výsledkem **záměrné** komunikační aktivity člověka a jehož cílem je informovat a komunikovat o myšlenkách a teoriích různých vědních oborů

Argumentace – znak odborného textu

- Jasně poukážeme, jakým způsobem uvažujeme, jakou podporu naše uvažování má (ve výzkumech, ve zdrojích a argumentech autorit, v našem vlastním přístupu)
- Stavíme ji jednak na záznamech svých vlastních postojů a pohledů na problematiku, tak na záznamech rozporujících náš postoj)
- Volbu preference myšlenky, zdroje a pohledu musíme zdůvodnit
- Naše osobní postoje by neměly ovlivňovat selekci (zamlčení) zdrojů

Čtenářská gramotnost a VŠ

- Čtení odborných textů
- Umím to?
- **Čtení pro zapamatování**
 - soustředit se na to, co je třeba vědět (pro zapamatování určitých faktů)
- **Čtení pro psaní textu** na vybrané téma
 - pochopit, jak jsou **argumenty** postaveny a k čemu směřují
 - pochopení **interdisciplinárních souvislostí** různých vědních oborů
 - **ujasnit si**, zda teoretické analýzy nebo jejich praktické využití jsou v souladu s vaším osobním přesvědčením a pohledem na svět

Průvodce vědeckým žargonem

je již dlouho známo — nezjistil jsem si původní pramen
projevuje se tu určitý trend — tyto údaje jsou v podstatě bezcenné
ažkoliv nebylo možné přinést na tyto — pokus se nezdařil, ale doufám,
otázky jednoznačnou odpověď — že jej i tak budu moci publikovat

k podrobnému studiu byly vybrány tři vzorky — ostatní výsledky nedávaly smysl
typické výsledky jsou zobrazeny — tento graf se mi obzvláště povedl

tyto výsledky budou — jednou se do ní snad pustím,
obsahem příští studie — jestli mě k tomu někdo
dokope / poskytne finanční prostředky

z vlastní zkušenosti — jednou

v několika případech — dvakrát

panuje názor — já si myslím

panuje všeobecný názor — pár kolegů si to myslí taky

platný v řádu daných veličin — neplatný

podle statistického výzkumu — říká se

statisticky vyjádřený odhad významu těchto zjištění — pustý dohad

pečlivá analýza dosažitelných údajů — tři stránky poznámek se mi rozmazaly, když
jsem si na ně zvrhl kafe

je jasné, že bude třeba vykonat ještě mnoho další
práce, než budeme schopni porozumět — já mu nerozumím
tomuto jevu v jeho úplnosti

po následné práci mých kolegů — ani oni mu nerozumějí

děkuji Josefu XX za asistenci při pokusu — Josef XX práci udělal
a Andrei YY za přínosné konzultace — a Andrea YY mi vysvětlila, o co jde

nesmírně významná — naprosto zbytečný úkol,
oblast výzkumné práce — který mi zadala komise

doufám, že tato studie podnítí další výzkum — já s tím končím

Odborné texty na VŠ

- **Školní práce**
 - **Seminární práce (návuk základních odborných dovedností), eseje apod.**
- **Kvalifikační práce**
 - **Bakalářská – vede k získání titulu Bc.**
 - **Magisterská diplomová – vede k získání titulu Mgr., Ing.**
 - **Rigorózní – vede k získání titulu PhDr., JUDr. nebo RNDr.**
 - **Disertační – vede k získání titulu Ph.D.**
 - **Habilitační – vede k získání titulu docent**

Odborné texty na VŠ

Odborná kniha (typicky monografie)

- neperiodická publikace
- ISBN
- **Sborníky**, slovníky, antologie, svazková díla
- K identifikaci slouží mezinárodní standardní kód knihy – **ISBN** (International Standard Book Number)
- Celosvětovým orgánem systému je Mezinárodní agentura ISBN v Londýně; vrcholným českým orgánem je Národní agentura ISBN pracující v **Národní knihovně ČR**

Odborný časopis

- periodická publikace
- Identifikace časopisu je zajištěna osmimístným číselným kódem **ISSN** (International Standard Serial Number), kterým se jednoznačně označují názvy periodik vydávaných kdekoliv na světě
- Záznamy ISSN jsou uloženy v Mezinárodním Registru ISSN
- Příklad: časopis **Knihovna.Knihovnická revue**
- <https://knihovnarevue.nkp.cz/tiraz>
 - **Článek/studie**
- vše v tištěné a e-formě

Učebnice, nebo odborné studie?

učebnice

- logické řazení informací
- text k zapamatování zvýrazněn
- „návod k použití“
- didaktické cíle
- přehlednost a systematičnosti
- názornost

studie/odborné texty

- terminologická nejednoznačnost
- prostředník komunikace mezi odborníky
- předpokládají poučeného čtenáře
- zprávy o výzkumech a jejich výsledcích
- čtivost se odvíjí od stylu autora
- autor může vycházet z různých koncepcí, ale nevykládá je

Typy textů v akademickém prostředí

Typ textu	Cíl	Typický kontext	Typické znaky
Diskursivní	Argumentovat a přesvědčit čtenáře o určitém pohledu na věc	Sociální studia/sociologie Angličtina Historie Geografie Filozofie Právo Lékařské vědy Biologická a ekologická studia	Hlavní teze nebo hypotéza Argumenty Příklady Závěr
Zpráva	Roztřídit informace Prezentovat objevy Zaznamenat data a operace	Pedagogika Technické obory Lékařské vědy Chemie Psychologie Rekreologie	Objektivní vysvětlení Často obsahuje statistické informace a grafy doplněné textem Zpráva většinou informuje o jednom konkrétním jevu, např. časopisové články.
Narativní	Napsat příběh nebo smyšlené vyprávění s cílem pobavit čtenáře	Filologie Mediální studia	Text často obsahuje deduktivní myšlenky Zápletka a charakteristika postav

Důležité části dokumentu (např. monografie)

Titul

- Vymezuje téma dokumentu několika málo slovy
- Někdy však může být zavádějící (název Drahokamy odkazuje na minerály, ale může jít i o knihu s duchovní tematikou)

Záložka na obálce, zadní strana obálky

- Naleznete zde velmi často údaje o knize od nakladatelství. Můžete se dozvědět o záměru a obsahu knihy. POZOR... mějte na paměti, že tyto informace mohou být zavádějící, protože nakladatelství se jimi snaží na knihu upozornit a prodat ji.

Obsah

- Z názvů kapitol a podkapitol získáte přehled o členění látky a heslovitě se dozvíte, o čem dokument pojednává

Předmluva

- Informuje o základním přístupu autora k tématice a o cílech, které si autor vymezil splnit

Úvody a závěry kapitol

- Úvod - přehled problematiky řešené v dané kapitole
- Závěry - shrnují podstatu obsahu a stručně informují, co byste si měli z předchozího textu odnést

Důležité části dokumentu (např. monografie)

Úvod

- Měl by dát odpovědi na následující otázky:
 - jaký problém autor řeší,
 - jak ho pojímá,
 - jak jde do hloubky,
 - jaké používá metody
 - a k jakým závěrům směřuje
- Jde o první organickou část díla

Závěr

- Většinou se dozvíte nejen o zjištěních, ke kterým autor dospěl, ale také o úskalích, kterým se vyhnul
- poukazuje na otázky, které zůstaly otevřeny a proč

Věcné a jmenné rejstříky

- Seznam důležitých termínů vztahujících se k tématu práce, pomocí kterého rychle zjistíte, o čem dokument pojednává

Seznam použitých zdrojů/soupis bibliografických citací

- Seznam zdrojů, z nichž autor čerpal
- Informace týkající se širšího kontextu pojednávaného tématu
- Můžete dokonce objevit vhodnější dokument o studovaném tématu

Poznámky pod čarou

- Obsahují odkazy na citované a použité zdroje; mnohdy obsahují důležité vysvětlivky a doplňkové informace

Jmenný rejstřík

Pro jmenný rejstřík byl kompletně excerpován hlavní text. S ohledem na téma přítomné knihy do něj byla zahrnuta i jména historických postav z názvů knih nebo z beletristických textů. Z poznámkového aparátu byla excerpována jen vlastní jména v citacích archivních pramenů, jména autorů citovaných děl primární i sekundární literatury a jména překladatelů cenzurovaných děl.

Aaltonenová, Sirkku 1347, 1359
Adamovič, Ivan 1197
Achilles de la Cámara, Felix 978
Achmatovová, Anna 1132
Aksjonov, Vasilij Pavlovič 1181
Alan, Josef 892, 1100, 1124, 1205
Albrechtová, Lucie 1449
Aleš, Mikoláš 1251
Altrichter, Alois 946
Amado, Jorge 1120
Amis, Kingsley 1185
Ammers-Küllerová, Jo van 973
Andersen, Hans Christian 1496
Andrássy, Ladislav 974
Andrš, Zbyněk 1525, 1533, 1534
Andrtová-Voříšková, Dagmar 1195,

Bamforth, Bronwen 1353
Bandaranaikeová, Sirimavo 1304
Barborík, Vladimír 1172
Barbusse, Henri 942
Bardawil, Ayman 1522
Bareš, Arnošt 904, 925
Bareš, Gustav 967, 1130, 1245
Bárta, Milan 1138
Barthes, Roland 1507
Bartl, Zdeněk 1134
Bartůšková, Sylva 1041
Bafa, Jan Antonín 1012
Bafa, Tomáš 1229, 1230
Bauer, František 944, 961, 965, 1419
Bauer, Jan 1420, 1453
Bauer, Michal 983, 1062, 1069,

Berija, Lavrentij Pavlovič 1120
Berková, Alexandra 1397
Berkyová, Renáta 1530
Berníková, Beata 1392
Bernstein, Lee 1352
Bezruč, Petr 903, 917, 975
Biebl, Konstantin 917
Biermann, Armin 1287
Bilák, Vasil 1195
Bilek, Petr 1113, 1339
Bilek, Petr A. 1502
Billianiová, Francesca 1351
Bimková, Anna 1309
Binar, Vladimír 956, 1002
Blackwellová, Věra 1348, 1352,
1353, 1355, 1356, 1357, 1358,

REJSTŘÍK

- κασκζ (katalogizační pravidla) 155,
158—160
- abeceda 55
- abecední slovníky 167—169
- abstraktní společnost 307
(viz též otevřená společnost)
- abstraktní a indexové služby 60—61,
169, 228, 232, 285—286, 437
- abstrakty 33, 169—173, 395
- akční výzkum 394 viz výzkumné
metody
- Alexandrijská knihovna 55
- American Society for Information
Science and Technology (ASIST) 31,
38, 312
- analyticko-syntetické klasifikace
viz fasetová klasifikace
- analýza a design systémů 195—197,
201—202 (viz též informační
systémy)
- analýza literatury 406—407, 412—414
- analýza prostředí 341—342
- architektura (počítače) viz von
Neumannova architektura
- archivace 33, 159, 211—212, 324—327
(viz též informační management
ISAD spisová služba)
- ASCII 185
- ASK viz anomální stav poznání
- ASLIB 37
- Aššurbanipal, knihovna 54
- automatická dokumentace 61, 184
- automatická indexace 171
- autorské právo 309, 312
- Babbage, Charles 60
- balanced scorecard 353
- Bates, Marcia 35, 71—72, 101—103,
207, 270
- Bayesovská logika 204
- Belkin, Nick 77—78, 101
- Bell Laboratories 104
- Berners-Lee, Tim 190, 211, 423
- bezpapírová společnost 423
- bibliografická kontrola 61

Odborný článek

- dokument, který písemnou formou zprostředkovává nemalé množství informací, poznatků a výsledků
- jasné, věcné, logické a srozumitelné vyjádření myšlenky nebo popis události
- hledá souvislosti, příčiny, následky a analyzuje je, třídí a zobecňuje

Část článku	Její funkce
Abstrakt	Shrnutí článku. Čtenář by se v něm měl dovědět, co je cílem článku, získat popis výsledků výzkumu, jímž se článek zabývá, a také autorovu interpretaci těchto výsledků.
Úvod/pozadí	<p>Tato část textu zasazuje autorův výzkum do širšího kontextu.</p> <p>Často obsahuje autorův pohled na věc nebo premisu (předpoklad).</p> <p>Pokud je cílem článku popsat autorův pohled na věc, pak bude v této části textu vyložen teoretický kontext, aby si čtenář mohl autorovy myšlenky spojit s předchozím výzkumem daného tématu.</p> <p>V této části textu bývá zmíněna také hypotéza či hlavní argument, aby čtenář v následující části textu nebyl zavalen přílišným množstvím informací.</p>
Metody	<p>Závisí samozřejmě na typu článku, který čtete – v této části se způsoby prezentace informací nejvíce liší.</p> <p>Pokud výzkum popisuje nějaké vědecké pokusy, pak v této části textu tyto pokusy budou detailně popsány. Například bude zmíněn i počet a typ účastníků pokusů.</p> <p>V této části textu by čtenář měl být informován také o metodách, které byly při výzkumu použity. Například případové studie, pozorování účastníků atd. Jedná se o užitečné informace, srovnáváte-li například dva články za účelem posouzení věrohodnosti daného výzkumu.</p> <p>Tato část textu by měla být vynechána, pokud článek neinformuje o výzkumu založeném na pokusech. Článek může být také filosofickou úvahou nad určitou teorií či premisou.</p>
Výsledky/objevy	V této části textu bývají prezentována fakta (často statisticky). Nicméně články z oblasti sociální věd mohou prezentovat také kvalitativní objevy. Například jak žáci ve třídě vnímají disciplínu. Takový typ informací není vhodný pro statistickou analýzu. Tato část textu bývá často popisná.
Úvaha	V této části je čtenář seznámen s autorovou interpretací výsledků výzkumu. Je možné, že se autor bude snažit čtenáře přesvědčit o určitém způsobu myšlení. Někdy bývá tato část textu kriticky laděná, aby byl čtenář seznámen se všemi nedostatky provedeného výzkumu.
Závěry/shrnutí	Tato část textu čtenáře stručně seznamuje s cílem výzkumu, ale bývá zde i zmínka o tom, v čem byl výzkum jedinečný.

Kritické čtení odborného článku

Dvojí přístup:

1. Číst rychleji = rychločtení / zjistit hlavní myšlenky a objevy

- ABSTRAKT – získám přehled a jasno v posloupnosti informací
- RESUMÉ a ZÁVĚR (případně mezinadpisy, náměty k diskusi)

Průběžné otázky:

Je pro mě daná informace relevantní?

Proč tento článek čtu?

Co v článku hledám?

Má smysl text číst?

2. Číst pečlivě – detaily

- OTÁZKY + hledání odpovědí
 - KRITICKÝ přístup k četbě – analýza, hodnocení „objevného“
-
- Důležité – rychle si osvojit **ODBORNOU TERMINOLOGII**

Cvičení

- Odborný článek / studie - příklad:

https://pages.pedf.cuni.cz/gramotnost/files/2019/01/02_Mazacova.pdf

Vyberte klíčové informace z částí:

- Abstrakt
- Úvod + současný stav řešené problematiky
- Metody
- Výsledky
- Závěry/shrnutí

Oborové zdroje pro ISK

- [Oborový rozcestník – ÚK FF MU](#)
- Knihy
- Časopisy
- Konference
- Další zdroje

Doporučené zdroje pro informační studia a knihovnictví

[Knihy](#)

[Časopisy](#)

[Online zdroje](#)

[Oborové konference](#)

Knihy

Stručný přehled oborové literatury, která by měla poskytnou základní i více odborný pohled na obor informační vědy a knihovnictví. Veškeré uvedené publikace jsou dostupné v knihovnách MU, kliknutí na obálku vás přesměruje do katalogu.

Úvod do informační vědy

David Bawden a Lyn Robinson

Efektivní čtení odborného textu

Metoda SQ3R

- 5 fází procesu = efektivně si osvojit čtené informace
- **Survey** - udělej si přehled
- **Question** - ptej se
- **Read** - čti
- **Recite** - rekapituluj
- **Review** - zpětně kontroluj

SURVEY – udělej si přehled

- Získat celkový přehled o dokumentu, jeho obsahové náplni a o poznatcích, které přináší
- Cílem je:
 - udělat si názor na účel textu
 - Zjistit adekvátnost textu pro splnění mého záměru
 - Nalézt části vhodné k prostudování

QUESTION - ptej se

- Utřídění myšlenek o pojednávaných tématech v dokumentu
- **Pomocí otázek**, které si pokládáte a na něž budete hledat v dokumentu odpověď
- Pozor: poznamenejte si každou otázku, která vás napadne již při listování knihou.
- **Četba dostává účel**, vy motivaci k ní
- Tvorba otázek = přemýšlení v souvislostech o problémech, na které jste již narazili; spojování tématu s látkou probíranou na přednáškách a s tím, co již znáte
- Ptejte se sami sebe na to, co už o daném tématu víte
- Tip: Pro začátek zkuste jinak formulovat titul nebo název kapitol do otázek
- Tipy pro interakci s novým tématem: Využijte a inspirujte se otázkami, které naleznete např. na záložce, zadní straně přebalu knihy, v úvodu si je klade autor (ale reflexe vlastní četby a znalostí)

READ - čti

- Naformulované a poznamenané otázky nikam nevyhazujte
- Otázky: nasměrují vás na úseky v dokumentu, kterým máte věnovat pozornost
- **Jak hledat odpovědi na otázky?**
 - Během čtení si dělejte poznámky
 - Čtěte text po odstavcích a snažte se zachytit hlavní myšlenku/problém
 - Slova, která vystihují hlavní myšlenku, si po přečtení odstavce podtrhněte / sami formulujte problém klíčovými slovy a zapište je vedle odstavce/příslušné části textu (oceníte později při důkladném čtení)

READ - čti

Obrázky, tabulky a grafy v textu

- Věnujte jim náležitou pozornost
- Obrázky = ozřejmují složité souvislosti
- Tabulky a grafy = umožňují rychlý přístup ke kondenzovaným informacím
- Důležité jsou části: názvy tabulky či grafu a legendu řádků a sloupců (řádky = prezentují kategorie a jevy, mezi kterými hledáme shody a rozdíly; sloupce = charakteristiky; vzájemné vztahy vyjadřují trendy, tendence ...)

RECITE - rekapituluj

- **Cílem ověřit přínos přečteného textu**
- Rekapitulace po různě dlouhých úsecích
- Využijte **otázky z druhé fáze**
 - utřídte si na ně odpovědi
 - z paměti odpovězte = zjistíte, nakolik jste si informace z textu osvojili
- K jednotlivým otázkám odpovědi formou klíčových slov vyjadřujících podstatu obsahu odpovědi
- **Zaznamenejte** písemně stěžejní fakta a konfrontujte je s doplňujícími informacemi

REVIEW - zpětně kontroluj

- Zaměřit se na celý text
- Pospojovat si jednotlivé získané poznatky z textu do jednolitého celku (dovednost důležitá pro vlastní psaní rozsáhlejších textů)
- Využít vlastního poznámkového aparátu z předchozích fází (otázky, klíčová slova, podtržené slova, poznámky v textu)

Rožečti se 😊 <https://www.rozectise.cz/cze/>

Jak to funguje?

Lidský mozek běžně zpracuje i **500** slov za minutu, pokud jsou zobrazena samostatně.

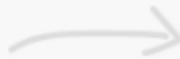
Souvislé texty ale neškolení čtenáři čtou v průměru rychlostí pouze **200-250** slov za minutu.

Ukázat

Mauris tinidunt sem sed arcu

Důvodem je, že lidský zrak při čtení skáče po řádku. Neškolené čtenáře zpomaluje zbytečně velký počet těchto skoků.

Mauris tinidunt sem sed arcu

Díky zvládnutí rychlého čtení můžete i souvislé texty číst rychlostí **500+** slov za minutu.

Kritické čtení – v kostce

- **Předpokladem je základní znalost tématu a porozumění tématu**
- **Cíl:** porozumět tomu, jak jsou argumenty v textu formulovány
- Co znamená kriticky číst?
 - Porozumět obsahu různých textů
 - Reflektovat to, co chtěl autor sdělit svým textem
 - Zhodnotit, co jste o tématu četli v různých textech
 - Rozvíjet své vlastní myšlenky a názory
 - Chápat čtení jako rozvoj vlastního myšlení
- Když čtu kriticky, **nehledám** primárně **informace**, ale **hledám způsoby myšlení** 😊

Čtete hloubkově – interaktivně?

- **Kontrolní otázky:**
- Víte přesně, co v textu hledáte?
- Dokážete **odlišovat důležité a relevantní informace** pro daný účel?
- Dokážete v textu identifikovat **klíčová slova a informace**?
- Používáte stále stejný **způsob čtení**, i když čtete různé typy textů?
- Kontrolujete při čtení pravidelně to, jestli čtenému textu rozumíte?
- Víte, jak se snažit textu **lépe porozumět**?
- Víte, jak předvídat, co bude v textu následovat?

Do jaké míry jste kritickým čtenářem odborného textu?

- **Kontrolní otázky:**
- Pokládáte si při čtení **otázky** týkající se toho, co autor textem zamýšlel sdělit?
- Považujete to, co napsal autor, za nedotknutelné?
- Za **jak důvěryhodný** lze text pokládat?
- Zamýšlíte se nad tím, jestli je **pravdivé** to, co autor píše?
- Jste schopen/schopna rozlišit různé **způsoby autorovy argumentace**?
- Identifikujete v textu **klíčové informace** a vnímáte je v kontextu toho, co o daném tématu napsali jiní autoři?
- Jste schopen /schopna vyhodnotit, jak lze dané informace lépe **vysvětlit či doložit příklady**?
- Dokážete určit tvrzení, která autor formuloval nesrozumitelně?

Číst mezi řádky

- Porozumět tomu, co autor zamýšlel textem sdělit
- Předvídat vývoj textu
- **„V sedmdesátých letech se studenti na univerzitách bouřili.“**

Práce s chybou v odborném textu – zadání úkolu

Dědičná citlivost

Existuje jen málo živočišných druhů, které se zajímají o mrtvá těla svých předků. Studie dokázaly, že někteří živočichové se cítili po smrti spářeného druhu osamělí, většina zvířat však poté, co se mrtvola rozloží, na svého blízkého zapomíná. Srovnáme-li tyto praktiky s chováním lidí, kteří své blízké pochovávají a často na ně vzpomínají až do své vlastní smrti, jedná se o velmi rozdílné chování.

Badatelský tým vedený Kenem McCombem z Univerzity v Sussexu zkoumal chování slonů v keňské rezervaci. Tým vyzoroval, že sloni projevují zájem o lebku a slonovinu svých předků. Když byl slonům předložen předmět stejných tvarů z jiného materiálu, například dřevěný místo slonovinového, zvířata o něj zájem nejevila – tímto způsobem zkoumali vztah slonů k jejich mrtvým předkům. Dr. Field, vedoucí péče o zvířata v londýnské ZOO, naznačil, že toto chování by mohlo poukazovat na hmatovou povahu a inteligenci slonů. Dr. McComb toto tvrzení potvrdil s odkazem na studii týkající se sedmnácti rodin slona afrického. Když byly slonům ukázány lebky jejich vlastních předků a lebky buvolů, sloni jevíli zájem pouze o lebky vlastních předků.

Zdroje

- Viz IS (např. Šanderová)
- <http://www.criticalreading.com/criticalreadingthinkingtoc.htm>
- http://www.criticalreading.com/learn_read_write.htm
- <http://writing-speech.dartmouth.edu/>

Webová verze KPI 11

- <https://kisk.phil.muni.cz/kpi/o-kurzu>